

## NOTÍCIES DE L'ERMITA DE SANT JOAN DE TAMARIT

Una imatge comuna de les nostres comarques és la visió de les ermites enmig del paisatge. L'origen d'aquests llocs de culte és tan antic com quasi bé el mateix cristianisme. Les ermites prenen el nom dels eremites, els quals eren homes i dones que, guiats per l'esperit de trobar Déu, s'apartaven dels llocs habitats i duïen una nova vida en paratges isolats, dedicats a la pregària i al dejuni.

A casa nostra trobem que poc temps després de ser restaurada la seu metropolitana de Tarragona (segle XII) es constata la presència de l'eremitisme.

Repasant la documentació que ens parla d'aquest model de vida descobrim tres formes diferents: la dels anacoretes, la dels donats i l'ermitanisme. Al primer grup pertanyien els que es dedicaven a una vida exclusivament contemplativa. Els del segon i tercer conjugaven la vida ascètica amb l'administració del santuari on vivien. Concretant-nos al tema del nostre estudi, l'ermita de Sant Joan de Tamarit, es pot considerar com una de les moltes que foren bastides per la devoció d'una persona o família. Per tal d'administrar-les l'autoritat eclesiàstica autoritzava unes persones venerables, generalment de vida exemplar, que visquessin en elles i per això es formulava un compromís contractual de drets i obligacions.

La primera notícia que tenim a la diòcesi de Tarragona sobre legislació referent a la vida eremítica és de l'any 1584, quan el concili provincial celebrat per l'arquebisbe Antoni Agustí aprovà una constitució sota la rúbrica «De regularibus, et eremitis» que estableix: a) que no s'admeti com ermità ningú sense llicència i decret «in scriptis» dels bisbes, i b) que tampoc no es deixi construir cap ermita sense els mateixos requisits<sup>1</sup>.

1. Constitutiones Concilli Provincialis Tarraconenses editae mens. novemb. et decemb. anni MDLXXXIII. Tarracone. Apud Philippum Mey. MDXXCV.

La documentació que ens ha permès escriure aquest treball confirma la pràctica de les normes promulgades pel gran arquebisbe humanista de Tarragona.

Provinent de l'arxiu de la família Martí d'Altafulla ens ha arribat a les mans un petit plec de documents, concretament dos, que parlen d'una ermita, avui desapareguda, que existí en el terme i parròquia de Tamarit sota la invocació de sant Joan Baptista. Hem decidit publicar-los per tal que quedi constància de la seva existència.

#### FUNDACIÓ DE L'ERMITA

El 27 de febrer del 1697 el Dr. Joan Martí, rector de l'església de Tamarit, amb llicència de l'arquebisbe de Tarragona Fra Josep Llinàs, constituí el patronat de l'ermita que sota l'advocació de sant Joan Baptista havia començat a edificar en la muntanya anomenada la Guardiola. Deixà com a administradors perpetus els seus germans Jaume i Bernat i els seus hereus directes, amb la condició que si aquests no cuidaven l'ermita en el futur, el patronat passaria al rector de Tamarit. El terreny en què s'edificà l'ermita era de Jaume Martí, aleshores batlle de Tamarit per la marquesa d'aquest lloc, el qual l'havia hereditat del seu pare per tal de fer-s'hi una casa. El propietari condicionà la donació a tenir dret a una cambra en l'ermita per retirar-se en ella sempre que li plagués. A l'ensem donà tota la pedra i altres coses necessàries per a l'edificació esmentada. L'acta de donació fou signada el 20 d'abril del 1698.

#### DESCRIPCIÓ

De l'inventari redactat l'any 1706 podem fer-nos una idea força aproximada de la fàbrica de l'ermita. L'edifici estava voltat d'una paret alta o baluard que es tancava amb dues portes reixades. L'ermita pròpiament dita era d'una sola nau amb dues arcades i el presbiteri. Adossada a l'església hi havia la casa de l'ermità i ambdues es comunicaven per una porta. Aquesta casa constava de dues plantes, a la baixa hi havia la cuina i a l'alta una sala i una cambra. Aquell any, segons la descripció donada per l'inventari, tot estava ben conservat.

Malgrat els pocs anys transcorreguts entre la fundació de l'ermita (1698) i l'inventari i presa de possessió del que sembla ser el segon

ermità (1706), els habitants dels voltants l'havien convertida en centre de devoció. Així ho palesen els disset ex-vots que es recullen a l'inventari, com són el vaixell que penjava en la primera arcada —suposem que seria de l'estil dels que avui veiem a les ermites de Sant Antoni d'Altafulla o de Sant Magí de Tarragona—, les ulleres d'argent que es trobaven al costat del quadre de santa Llúcia, les tretze presentalles de cera de les que dotze eren a l'altar major i una al de Sant Antoni i, finalment, tres retaulons que no són altra cosa que ex-vots.

Presidia l'ermita un retaule amb tres imatges de talla, sant Joan al mig i als seus costats sant Bernat i sant Jaume, tots tres sants patrons respectius dels germans Martí. Al cim del retaule la Inmaculada Concepció. L'altar tenia un frontal de llenç pintat i la creu era de llautó, en ella hi havien representades escenes de la passió gravades amb burí. No hi faltava tot allò necessari per a celebrar-hi la missa com són els canelobres, l'ara, el calze, les canadelles, el faristol, el missal, les sacres, estovalles i uns jocs d'ornaments.

A les parets hom podia trobar quatre quadres de llenç de les següents invocacions: santa Llúcia i santa Margarida, el naixement de Nostre Senyor, sant Antoni i la Mare de Déu de Montserrat.

Com dèiem al començament d'aquest article, els ermitans havien de tenir llicència del bisbe per tal de prendre possessió d'una ermita. Tot just l'inventari que avui publiquem fou redactat amb motiu de la presa de possessió d'un nou ermità. Segons llegim en l'acta, l'anterior ermità, que es deia Francesc Martí, havia mort, i el 26 de maig del 1706 el vicari general de Tarragona, Carles Aleman, signà una llicència d'ermità a favor de Josep Marquès, pescador d'Altafulla, i aquest es comprometé a cuidar i augmentar tot el que allí hi havia.

\* \* \*

En abandonar Tamarit els seus habitants, a la segona meitat del segle XIX, allò que pogués quedar de l'ermita es perdé, com ho dona a entendre el fet que no consti en cap dels inventaris de béns eclesiàstics que, amb tanta proliferació, hom redactà durant el vuit-cents.

F. XAVIER RICOMÀ I VENDRELL

## APÈNDIX DOCUMENTAL

1697, febrer, 27 i 1698, abril, 20. Tamarit.

*Nomenament dels administradors de l'ermita de Sant Joan fet pel Dr. Joan Martí, rector de Tamarit, a favor dels seus germans Jaume i Bernat Martí. Donació del terreny per edificar l'ermita en la muntanya de la Guardiola del terme de Tamarit.*

Condonació del terreno necessari per construir una Hermita en la montaña de la Guardiola del terme de Tamarit que despues fou, y es actualment la Capella, o Hermita de San Joan Baptista del dit terme de Tamarit, feta y firmada per Jaume Martí a favor dels devots edificadors. Ab acte en poder de la Rectoria de Tamarit als 20 abril 1698.

Lo Sr. Jaume Martí pages y batlle de la Ille. Marquesa de Tamarit, y fill de altre Jaume Martí quondam, amo y dueño del territori y puesto de ahont se ha de fabricar la sobredita capella y hermita, estant de present a la formació del acte. De son grat y sarta ciencia per ell y los seus librement y de bona voluntat dona la terra y pedras que estan dins del clos y tots los ambits que necessariament se hagen de menester per fer las cosas ab la deguda conformitat, renunciant lo puesto que lo quondam son pare se havia reservat, que era la dita terra y pedras per fabricar una casa, si era gust de son fill Jaume Martí. La qual donació de la terra y pedras fa lo dit sor. Jaume Martí ab pactes y condicions que ell y los seus hereus esdevenidors en tot temps se pугan valer de una cambra en dita hermita per son regalo y consol, y ab dit pacte y condició alloha y aprova dita donació y renuncia y la fa haver y tenir sobrè sos bens y aixis ho firma y jura etc.

Patronat de la Hermita de San Joan Baptista edificada y construida en lo terme de Tamarit y montaña dita de la Guardiola, instituit per lo Rnt. Dr. Joan Martí Pbre. y Rector de Tamarit.

Atenent que ab llicencia del Illm. y Revm. Señor Dn. Fr. Joseph Linas de la sagrada y militar Orde de N. S. de la Merced per la gracia de Déu y de la Santa Sede Apostolica Arcabisbe de Tarragona mon Señor, tinch comensada una obra de tota pietat, de una hermita en la montaña dita de la Guardiola del terme y parroquia de Tamarit, y desitjant se pasi a avant ab la confiansa que fai de mos germans Jaume y Bernat Martí, deixo perpetuament per administradors de dita hermita baix invocació de San Joan Baptista als dits mos germans Jaume Martí y Bernat Martí, y a sos hereus y sucesors per linea recta, y si los hereus de ditas dos casas no disposan o no cuidan de dita hermita en tal cas se deixa lo Patronat al rector que es y que per lo temps serà de Tamarit. Ab acte en poder de dita rectoria de Tamarit als 27 febrer de 1697.

1706, maig, 20. Tamarit.

*Acta de presa de possessió de l'ermita de Sant Joan de Tamarit per Josep Marquès, pescador d'Altafulla, i inventari dels objectes existents en l'esmentada ermita i casa adossada.*

Die vigesima nona mensis maii anno a nativitate /<sup>1</sup> Domini millesimo septingentesimo sexto in villa Tamari /<sup>2</sup> ti campi et archiepiscopatus Tarraconensis /<sup>3</sup>

Noverint universi que nosaltres Jaume Marti y Ber /<sup>4</sup> nat Marti patrons y administradors de la hermita de S. Jo /<sup>5</sup> an Batista situada en lo terme de Tamarit en la partida /<sup>6</sup> dita la Guardiola, de nostre grat y certa ciencia attenent /<sup>7</sup> que dita hermita esta sens hermita per la mort del quondam Fran /<sup>8</sup> sesch Marti ultim hermita de dita hermita, cream y insti /<sup>9</sup> tuym per hermita de ella a Juseph Marques pescador de Alta /<sup>10</sup> fulla present y vuy aprobat per lo ordinari com consta de la lli /<sup>11</sup> cencia in scriptis donada per lo Illte. Sr. Dr. Dn. Carlos Aleman /<sup>12</sup> oficial i Vicari General per lo Illm. y Rvm. S. Archebisbe de Tar /<sup>13</sup> ragona, dia vintysis de lo present mes y any per que de dita her /<sup>14</sup> mita cuyde y en res no deteriore, ans belar cosas de ella aumen /<sup>15</sup> te per so se li ha entregat per inventari tot lo que toca a dita /<sup>16</sup> hermita que es lo seguent: Primo al entrar del baluart un portal /<sup>17</sup> ab dos portes rexades ab pany y clau. Item lo portal de la capella /<sup>18</sup> en dos portes partides ab pany y clau. Item dos rexes al frontis /<sup>19</sup> pici de la capella en sa porta cada una. Item a la ma dreta al /<sup>20</sup> entrar, en la paret hi ha una piqueta per aygua beneyta de /<sup>21</sup> jaspi. Item en lo primer arch de la capella hi ha un vaixell gu /<sup>22</sup> arnit. Item en lo segon arch hi ha una llantia ab bacina de /<sup>23</sup> llauto. Item en la entrada de la capella a ma dreta en la paret /<sup>24</sup> hi ha dos quadros de llens ab les guarnicions dorades, lo primer de Sa. Llusia y de Sa Margarida, y en dit quadro hi ha unes ulleres /<sup>26</sup> de plata, y lo altre quadro del naixement del Sr. ab les guarni /<sup>27</sup> cions com lo primer. Item a la ma esquerra al entrant hi ha /<sup>28</sup> dos quadros pendants a la paret, lo primer de S. Antoni, y lo al /<sup>29</sup> tre de Ma. SSa de Montserrat ab les guarnicions dorades. Item en lo /<sup>30</sup> fons (?) de la capella hi ha dos parells de banchs rars. Item en lo pres /<sup>31</sup> biteri hi ha en banch ab cayxa, ab pany y clau per tenir los or /<sup>32</sup> naments y cera. Item hi ha una tarima devant lo altar. Item /<sup>33</sup> un retaule de escultura en lo titol de S. Joan Batista y al un /<sup>34</sup> costat S. Jaume y al altre S. Bernat y dalt al remate Ma SSa /<sup>35</sup> fol. 1r. de la Concepcio. Cada figura o imatge en sa passera y tot lo retau /<sup>1</sup> le dorat ab son pedestral. Item una creu en lo altar burilada ab /<sup>2</sup> la pasió. Item una ara en lo altar. Item un frontal de llens pintat. /<sup>3</sup> Item una tauleta de nogue petita dins la capella. Item quatre cande /<sup>4</sup> leros de llauto. Item una campaneta de llauto. Item una basineta /<sup>5</sup> de llauto ab una imatge petita de S. Joan per a captar. /<sup>6</sup> Item un plat ab duas canadellas per lo servir a misa. Item un facis /<sup>7</sup> tol de altar ab un misal nou ab tafetans. Item un calce de pla /<sup>8</sup> ta dorada la copa ab sa patena dorada y sa camisa de tela per /<sup>9</sup> compte de caps. Item una casulla de seda de mostres vermelles ab /<sup>10</sup> cenefa de tafeta blanc ab estola y maniple. Item un cinell de /<sup>11</sup> fil de sero nou. Item un camis de tela ab puntes. Item un amit /<sup>12</sup> de tela ab vetas de tafeta. Item dos lababos. Item dos purificadors. Item /<sup>13</sup> una toballola ab sos caps. Item tres estovalles per a lo altar, dos de /<sup>14</sup> tela ab puntes y altre de mare y mare. Item una bosa de corporals /<sup>15</sup> de flors. Item un cobricalce de tafeta carmesi. Item dos corporals. Item /<sup>16</sup> tres retaulons pendants en la paret al costat del altar. Item /<sup>17</sup> una sacra, lababo y evangeli de S. Joan. Item un tros de drap de /<sup>18</sup> bri pendent a la paret. Item un bordo ab sa esclavina. Item un (falta a s'originas) /<sup>19</sup> de canutillo en ses mans de S. Joan. Item 12 presen-

talles de /<sup>20</sup> cera pendants en lo retaule y una en lo quadro de St. Antoni. /<sup>21</sup> Item una campana en lo campana ab sa corda que dona a la Igle /<sup>22</sup> sia. Item una porta ab pany y clau ques passa de la casa a la cape /<sup>23</sup> lla. Item una porta ab pany y clau a la entrada de la casa. Item un /<sup>24</sup> coberto de fusta per la cisterna. Item al costat de la cuña un ar /<sup>25</sup> mari en sa porta. Item al pujar de la escala una porta ab pany /<sup>26</sup> y clau. Item dalt a casa, a la sala una finestra en dos portes par /<sup>27</sup> tida. Item un aposento ab sa porta ab pany y clau. Item en dit a /<sup>28</sup> posento una finestra petita ab sa porta. De tot lo qual se ha entre /<sup>29</sup> gat lo dit hermita y promet ne donara bon comte sempre /<sup>30</sup> que li sia demanat, volent dits administradors que lo temps /<sup>31</sup> durara ser lo dit hermita, sera durant lo beneplacit dels dits /<sup>32</sup> administradors y no mes; perque sempre que los dit lo voldran /<sup>33</sup> trauer per rahons y causas als dits ben vistats pogan sens /<sup>34</sup> contradicció ab los dits pactes accepta lo dit Juseph Marques la di /<sup>35</sup> ta anominacio y firma dit inventari y tot lo de sobre per ell /<sup>36</sup> // 1v. promes dit mes y any sobredits. Foren testimonis Fran /<sup>1</sup> cisco Gasso, estudiant, y lo Rvt. Llorens Roig prebere habitant /<sup>2</sup> en Altafulla. /<sup>3</sup>

Quod autem de promissis propria manu exaratis ple na /<sup>4</sup> rie constat. Ego D. Laurentius Gasso Pr. et Rector Eccle /<sup>5</sup> sie Parrochialis Bae. Mariae Assumptae villae de Tamarit /<sup>6</sup> Campi et Archiepiscopatus Tarraconae, et eo nomine ordi /<sup>7</sup> naria auctoritate dictae villae Notarium publicum qui praemis /<sup>8</sup> sis interfui, et praedictum nominationis instrumentum in pos /<sup>9</sup> se meo recepi rogatus et requisitus clauso meum quod soleo /<sup>10</sup> artis notariae appono. /<sup>11</sup>.

Sig+ núm.

## ADDENDA

Poc temps després d'haver redactat aquest article hem trobat una sèrie de documents nous que ens permetran, en un número proper dels *Estudis Altafullencs*, ampliar el coneixement de l'ermita de Sant Joan de Tamarit.

Ara, i a manera de resum, donem notícia d'aquestes noves dades que hem trobat.

27 de febrer del 1697. El Dr. Joan Martí, rector de Tamarit i fundador de l'ermita de Sant Joan, fa testament.

2 de març del 1697. Es redacta l'inventari de béns del Dr. Joan Martí.

20 d'abril del 1698. Es signen capitols entre Bernat Martí, germà del Dr. Joan, i Magí i Eloi Uguet per tal de construir la nova ermita i casa.

20 de juny del 1698. Decret de l'arquebisbe de Tarragona Fra Josep Llinàs en el qual autoritza la construcció de la nova ermita.

27 d'agost del 1701. El Dr. Llorenç Gassó, rector de Tamarit, beneeix la campana.

28 d'agost del 1701. Benedicció de la capella, ermita i altar. Acabada aquesta cerimònia es cantaren completes solemnes i s'encengueren focs d'artifici i fogueres.

29 d'agost del 1701. El Rvd. Llorenç Roig, prevere i mestre d'Altafulla, celebrà l'ofici i missa solemne. El sermó el predicà el rector de Tamarit, Llorenç Gassó, qui anotà en el manual corresponent les següents paraules: ... *perque encara que de dos pilans de pedra picada que hi avia a fora la capella caygué lo un, cadant tot lo atrio de dita capella ple de gent y cayent sobre de la gent, ni persona alguna prengué mal, ni may mu pensi confiat en la patrocini de tan gran patró.*

L'experiència ens demostra altra vegada que la perseverança en la recerca dóna sempre els seus fruits. Allò que en un principi semblava estar mancat de notícies, avui ens ofereix la possibilitat de conèixer la història d'una ermita de la nostra comarca perduda en el temps.